

Segítheti a karbonvám a zöldátállást?

Az importtermékek karbonintenzitását ellensúlyozó uniós mechanizmust (CBAM) október 1-jén vezették be: egyelőre kizárólag jelentéstételi kötelezettséggel jár, 2026-tól viszont vámokkal sújtják a nagy kibocsátású importtermékeket.

Az EU-nak az importtermékek karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmusa (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM) a francia soros elnökség egyik kiemelt témája volt mint a Fit for 55 csomag egyik pillérét jelentő intézkedés.¹ A rendeletről a Tanács még 2022 márciusában állapodott meg, végleges változatáról 2023. áprilisban döntöttek.² A CBAM értelmében 2026-tól fokozatosan a világon elsőként vetnek ki adót a nagy szén-dioxid-kibocsátású termékek (vas és acél, cement, alumínium, műtrágya, villamosenergia-termékek, hidrogén, valamint közvetett kibocsátással járó importárúk, például feldolgozott termékek) behozatalára. A következő bő két év egy átmeneti időszak lesz, ezalatt a vállalatok EU-ba irányuló exportjára vonatkozó kibocsátási adatait negyedévente kell jelenteni, hasonlóan az EU kibocsátáskereskedelmi rendszerének (ETS) jelentéstételi kötelezettségéhez.

A mechanizmus bevezetése az ETS keretében ingyenesen kiosztott kibocsátási egységek fokozatos megszüntetésével párhuzamosan zajlik majd; mindkét intézkedés a nem uniós vállalatok szigorú uniós éghajlat-politikai előírásoknak való megfelelését fogja szolgálni.³ Teljes körű bevezetése után a CBAM az EU-ba importált, megjelölt karbonintenzív ipari árucikkeket az előállításuk során felhasznált üvegházhatású gázok kibocsátásával arányosan adóztatja meg.

A gyakorlatban az alábbiak szerint fog működni a rendszer:⁴

1. Az importőrök regisztrálnak, megkezdődik az adatszolgáltatás.
2. A várható kibocsátások fedezésére uniós tanúsítványokat vásárolnak (összhangban az ETS áraival).

¹ TÓTH 2022.

² European Council, Council of the European Union 2023.

³ European Commission [é. n. a].

⁴ European Commission [é. n. b].

3. A szereplők minden évre meghatározzák az importáruk mennyiségét és az ezekből fakadó kibocsátást.
4. Az importőr átadja a tanúsítványokat VAGY az importőr igazolja, hogy a származási országban már befizette a szén-dioxid-kibocsátási díjat, és ezt az összeget levonják az adott tanúsítványnál.

A CBAM úgy szolgálja az európai ipar versenyképességének megőrzését, hogy elősegíti a kibocsátáscsökkentési célok elérésének védelmét (például a határon kívülről érkező olcsóbb importáruk kiszorításával). Kísérletet tesz arra, hogy az EU piaci méretét kihasználva ösztönözze az ipar globális szereplőit kibocsátásuk csökkentésére. Volumenét tekintve a legnagyobb valószínűséggel a nagy ipari exportorientált gazdaságokat, például Kínát és Törökországot, de az afrikai és a közel-keleti, nyersanyagokban gazdag országokat is jelentősen érinteni fogja a karbonvám kivetése.⁵ Nemzetközi viszonylatban sok kritika érte ezt az iparpolitikai, de bizonyos szempontból tekintve klímapolitikai intézkedést, miszerint protekcionista intézkedésként az európai ipar fellendítésére irányul (a megdrágult importáruk helyett a hazait fogják előnyben részesíteni), különösen azért, mert Európa versenyképessége romlott a magasabb energiaárak miatt.

Habár a CBAM-et az amerikai Inflációcsökkentési Törvény (Inflation Reduction Act, IRA) előtt dolgozták ki, sok kritikus hasonló típusú iparpolitikának tekinti, amelynek célja a hazai ipar előnyben részesítése a szén-dioxid-mentesítés nevében.⁶ Ugyanakkor pozitívként lehet megnevezni, hogy a CBAM elindulása elejét veszi az európai telephellyel rendelkező vállalatok harmadik országba történő áthelyezésének. Ez a tendencia már régóta látható az európai piacokon: a szigorú uniós szabályozások miatt számos termelési egységet a kontinens határain kívülre menekítenek az európai vállalatok. Utóbbi azért is kiemelten fontos, mert az IRA számottevő forrást allokál a kibocsátáscsökkentés, az éghajlatvédelem és a megújuló energiaforrások támogatására vonatkozó beruházások ösztönzésére, ami az európai ipari szereplők „elcsábítását” is elindíthatja.

Az Európai Unióban hatályba lépett CBAM-hoz hasonló intézkedések bevezetését nemzeti szinten is fontolgatják államok, köztük Kanada, Nagy-Britannia, Németország – utóbbi egy ilyen unió létrehozását is pedzegeti.⁷ Mindemellett

⁵ KRUKOWSKA–AINGER 2023.

⁶ TÓTH 2023.

⁷ NIENABER 2022.

Segítheti a karbonvám a zöldségtermesztést?

az Egyesült Államokban is felmerült, hogy a jelenlegi kibocsátásra vonatkozó korlátozó jogforrásokkal szemben egy nemzeti szintű szén-dioxid-adóval orientálnák a vállalatokat a környezeti szempontok figyelembevételére.⁸

Mindenesetre a hatályba lépő CBAM-ot most kiemelt figyelem övezi. Az Európai Bizottság az Európai Unió végrehajtó intézményeként folyamatosan felülvizsgálja a mechanizmust, működésében technikai változtatásokat eszközölhet, amennyiben arra „előre nem látható, kivételes és nem provokált” események vannak hatással.⁹

A vállalatoknak 2026 elejéig van idejük a behozatali vámok megállapítására, a bő kétéves időintervallumban valószínűsíthető, hogy a mechanizmus által érintett termékcsoporthoz száma is bővülni fog. Habár a CBAM várhatóan még számos technikai változáson fog átesni, az intézkedés globális szinten világítható rá, hogy a szupranacionális szabályozói környezet átalakítása, a szén-dioxidon alapuló árképzés képes-e új szintre emelni a klímaváltozás elleni küzdelmet és a zöldségtermesztés előmozdítását.

2023. október 16.

Felhasznált irodalom

- DLOUHY, Jennifer A. (2021): This Tariff Could Be Biden's Best Climate Change Tool. *Bloomberg.com*, 2021. május 18. Online: www.bloomberg.com/news/articles/2021-05-18/this-tariff-could-be-biden-s-best-climate-change-tool-quicktake#xj4y7vzkg
- European Commission [é. n. a]: *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. Online: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en
- European Commission [é. n. b]: *Carbon Border Adjustment Mechanism*. Online: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en
- European Council, Council of the European Union (2023): 'Fit for 55': Council Adopts Key Pieces of Legislation Delivering on 2030 Climate Targets. 2023. április 25. Online: www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/04/25/fit-for-55-council-adopts-key-pieces-of-legislation-delivering-on-2030-climate-targets/
- KRUKOWSKA, Ewa – AINGER, John (2023): How Europe Will Tax CO2 Emissions Beyond Its Borders. *Bloomberg.com*, 2023. október 2. Online: www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-02/how-eu-s-carbon-border-adjustment-mechanism-works-and-what-the-critics-say#xj4y7vzkg
- NIENABER, Michael (2022): G-7 Nations to Open Climate Club to Avoid Green Trade Wars. *Bloomberg.com*, 2022. december 12. Online: www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-12/g-7-nations-to-open-climate-club-to-avoid-green-trade-wars#xj4y7vzkg

⁸ DLOUHY 2021.

⁹ KRUKOWSKA–AINGER 2023.

Tóth Bettina

TÓTH Bettina (2022): A francia az új zöld? *Eustrat.uni-nke.hu*, 2022. január 21. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2022/01/21/a-francia-az-uj-zold>

TÓTH Bettina (2023): EU-USA összefogás vagy egymás ellensúlyozása? *Eustrat.uni-nke.hu*, 2023. február 2. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2023/02/01/eu-usa-osszefogas-vagy-egymas-ellensulyozasa>